

DPN 6108

Title : व्रतोद्यापनविधि / Vratodyāpanavidhi

Run. No. 6799

Cat. No. 11

Micro. No.

Subject : कर्मकाण्ड

Religion : Hindu / Bauddha

Language : Skt. / New. / Nep. / Skt.- New. / Maith.- New. / New.- Nep. /

Size in cms. 12.5 x 25.5

Folios 24

Lines (in a page) 9

Compl. / Incompl.

Chapt. / act /

Author / translator

Scribe / donor रघुनाथशर्मा /

Date: NS / SS / VS / KS 1973

Ruler / place Raghunātha
Sharma

Script : New. / Dev. / Bhuj. / Ran. /

Illus. :

पशुपतिमान पःमाय
Paśupati mān
pahmāy

Material : palmleaf / paper / thyasaphu /

Condition : fine / damaged by worms, rats, water /

Beginning, colophon, post-colophon :

ॐ अथोद्यापनविधि ॥ इति व्रतोद्यापनं शुभम् ॥

वृत्तोद्यापनमिदं पुस्तकम्
॥ प्रा. र्भिः ॥ पत्रा ॥ २४ ॥

अशक्तो नारदीये सर्वेषामप्यलाभे तु मयोक्त कदली विना ॥ विप्रवाक्ये स्मृते श्रद्धाव्रतस्य परिपूर्तये ॥

सादितसामग्रीणाकर्त्तव्योद्यापनकर्मणाः संकल्पाधिकारसिद्धिपूर्वकस्तत्पूतशरी
रस्यविशुद्ध्यर्थं प्राजापत्यप्रत्याघ्रायीभूतां श्मांगारुद्रदेवत्यांतन्निष्कृयीभूतं रौप्यस्व
डचंद्रदेवतं यथानामगोत्राय यथानामशर्मणोत्पादि ॥ प्रार्थना ॥ कपिलेति ॥ दानप्रति
ष्ठा ॥ अद्येत्यादि ॥ कृतैर्नरगेनिष्कृयीभूत रौप्यखण्ड दानकर्मणाः प्रतिष्ठासांगतासि
धये दीयमानमिदं नाम्रखण्डिक्रीसूर्यदेवतं यथानामगोत्रायेत्यादि ॥ ततः प्रतिज्ञा
संकल्पः ॥ ॐ अद्येत्यादिदेशकालाद्युद्धेखनीते ॥ अमुकगोत्रोऽमुकप्रवरोऽमुकशर्मासप
त्नीकोऽहमपि ज्ञानाज्ञातमनोवाक्कायसंभूतमहापातकोपपातकनाशनपूर्वकाभय
रोगशोकदरिद्र्यदोर्भाग्यदुःस्वप्नादुन्मत्तोत्पातवैकृत्यवाधात्पमृत्युनाशनपूर्वकाक्षय
क्रीविष्णुलोकवासकामविशेषतः श्रुतिस्मृतिपुराणाक्तफलावाप्तिपूर्वक श्रीमद्वक्ष्ये

ब्र. घा.
२

नारायण श्री उमा महेश्वर प्रीतये स्तुतावत्कालपर्यन्त कृतानां सकाद श्पादि व्रतानां यथोक्त
फलावाप्तिये यथासादितसामग्रिणोद्यापनमहं करिष्ये ॥ तदङ्गत्वेन दीपकलशगणेश
वर्चनपूर्वकपुण्याहवाचनमात्र का पूजन नान्दीश्राच्छ्रहपूजन वास्तु पूजन सर्वतो
भद्रपूजन हवनैव ब्राह्मणद्वारा हं करिष्येति सिकत्वा ॥ ततो ब्राह्मणवरणम् ॥ ॐ
अद्येत्यादिदेशकालाद्युहोत्रनीते अमुकगोत्रोऽमुकप्रवरोऽमुकशर्मा सपत्नीको
ऽहं मम ज्ञाता ज्ञातमनोवाकायसंभूतपहापातकोपपातकनाशनपूर्वकभयरोग
शोकदारिद्र्यदोर्भागदुःस्वप्नोन्मत्तवैकृत्यवाधात्मनो मृत्युनाशनपूर्वकास
यविष्णुपरवासकामो विशेषतः श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलावाप्तिपूर्वकश्रीमद्वक्ष्ये
नारायण श्री उमा महेश्वर प्रीतये स्तुतावत्कालपर्यन्त कृतानां मेकाद श्पादि व्रतानां य

॥ राम ॥
॥ २ ॥

थोक्तफलावाप्तिये यथासादितसामग्रिणोद्यापनमहं करिष्ये ॥ तत्करणय नानाना
मगोत्रान्नानानामशर्मणो ब्राह्मणानेभिश्च न्यन पुण्यास्तथोतोत्तरीयस्वर्णाङ्गुत्मा
सनजलपात्रादिभिराचार्यत्वेन ॥ श्रुतिवत्केन गणपतित्वेन ब्रह्मत्वेन च युष्मानहं वृ
णो ॥ वृत्तोस्मीति प्रतिवचनम् ॥ ततो आचार्यदिभ्यस्तिलकं कुर्यात् ॥ अथ पुण्याहवाचनम्
वस्त्रगंधपुष्पाक्षतदूर्वा पूगीफलादिभिश्च तुरः पंचवा ब्राह्मण कृत्वा ॥ ॐ अद्येत्यादि
मम श्री परमेश्वर प्रीतये स्तुतावत्कालपर्यन्त कृतानां सकाद श्पादि व्रतानां उद्यापनकर्म
श्रीममगहं भो ब्राह्मणा पुण्याहं भवंतो ब्रुवन्तु ॥ पुण्याहमिति प्रतिवचनम् ॥ प्रनीतुमेति
पठेत् ॥ ॐ अद्य कल्पाणं भवंतो ब्रुवन्तु ॥ ॐ कल्पाणमिति ॥ यथेमां वाचमिति पठेत् ॥
ॐ अद्य अग्निं भवन्तो ब्रुवन्तु ॥ ॐ अग्निं वाचमिति पठेत् ॥ ॐ अद्य श्रीयं भवं

ब्र. घा ॥

३

तोबुवन्तु ३॥ ॐ श्रीः इति मनसेति पठेत् ॥ ॐ अद्य स्वस्ति भवन्तो ब्रुवन्तु ३ स्वस्ति इति ब्रूयः
स्वस्ति नः इति पठेत् ॥ ॐ अद्य शान्तिर्भवन्तो ब्रुवन्तु ३ ॐ शान्तिः ३ द्यौः शान्तिरिति पठेत्
ॐ पुण्याहवाचनं शुभमस्तु ॥ इति ब्राह्मणब्रूयः ॥ ततो आचार्यः दीपकस्तशगणेशान्स्वस्व
मंत्रेण सीपूज्य मंडपग्रहवास्तु पूजोच स्वस्वविधिनानिर्वर्त्त गृहवास्वादीनां होमचवि
धाय मध्यवेद्यां सर्वतोभद्रमंडलं विलिखेत् ॥ तत्प्रकारश्च ॥ प्राग्दक्षिणांगतारेखाः कुर्यादे
कोनविंशतिः ॥ खंडेन्दुः स्त्रियपदः कोणोऽर्धस्त्रिपदः पदेः ॥ एकादशपदावाह्ये भद्रं तु
नवभिः पदेः ॥ चतुर्विंशत्यदावापि परिधिर्विंशकैः पदेः ॥ मध्येषां दशभिः कोष्टैः पद्मम
ष्टदलं स्मृतम् ॥ श्वेतैर्गृह्ये खल्लाह्णावाह्ये नीलेन पूरयेत् ॥ भद्राह्णासितावापि प
रिधिः पीतवर्णकः ॥ वास्यान्तरदलान् श्वेताः कर्णिका पीतवर्णिका ॥ परिध्यावेष्टितं पद्मं

॥ राम ॥

॥ ३ ॥

वाह्ये सत्त्वरजस्तमः ॥ इह सर्वतोभद्रमंडलं विलिखेत् ॥ तत्पूजामारमेत् ॥ तन्मध्यो ब्रह्मयज्ञा
नमिति ब्रह्माणाम् ॥ उत्तरे आप्तायस्वेति सोमं ॥ ईशाने तमीशानमिति ईशानम् ॥ पूर्वे वा
तारमिति इन्द्राय नमः ॥ आग्नेये अग्निन्युतमिति अग्निं ॥ दक्षिणे यमायस्वेति यमम् ॥ नै
ऋत्या अशुक्लमिति निऋतिं ॥ पश्चिमे वरुणायो नमः ॥ वरुणम् ॥ वायव्याम् ॥
वायो येतेति वायुम् ॥ वायुसोमयोर्मध्ये सुगावो देवा इति ॥ ध्रुवाद्यष्टवस्तु ॥ सोमेशानयोर्मध्ये
वरुणावन्तश्चेति एकादशहस्तान् ॥ ईशानेन्द्रयोर्मध्ये यज्ञो देवानामिति द्वादशादिष्टान् ॥ इ
न्द्राग्नयोर्मध्ये अश्विनोर्मध्ये नैऋतिः ॥ अश्विनिकुमारौ ॥ अग्नियमयोर्मध्ये ओमास्तश्चेति ॥
विश्वेदेव ॥ यमनिऋतिमध्ये अमित्यं देवसवितति सप्तयष्टान् ॥ निऋतिवरुणमध्ये
आयज्ञोरिति सप्तान् ॥ वरुणवायुमध्ये अप्सरसमित्यप्सरसः ॥ ब्रह्मसोमयोर्मध्ये षडर्जदे

ब्रह्मा ॥

४ ॥

तिस्कन्दे तत्रैव ऋषभमिति नदीश्वरम् ॥ तत्रैव कदु द्रायेति शूलम् ॥ तत्रैव कुमार
मिति महाकालम् ॥ ब्रह्मेशानयोर्मध्ये अदितिरिति दक्षादिसप्तगणान् ॥ ब्रह्मेन्द्र
योर्मध्ये ताम्रगिवर्णमिति दुर्गा ॥ तत्रैव इक्ष्वाकुरिति विष्णु ॥ ब्रह्माग्नयोर्मध्ये
उदीरतामिति स्वधाम ॥ ब्रह्मयमयोर्मध्ये परमृत्पारितो गो ॥ ब्रह्मनिष्कृत्योर्म
ध्ये गणानां त्वेति गणपतिम् ॥ ब्रह्मवरुणयोर्मध्ये शन्नो देवीति आपः ॥ ब्रह्म
वाय्वोर्मध्ये मरुतो यस्य इति मरुतः ॥ ब्रह्मणः पादमूले कर्णिकायः ॥ स्यो
नापचिवीति पृथ्वी ॥ तत्रैव नदीभ्य इति नदीम् ॥ तत्रैव चात्रो चात्रो रा
जमिति सप्तसागरान् ॥ तदुपरि मेरुं नामर्मेत्रा पूजयेत् ॥ ततोर्मिदस्तादृ
हि सोमादिसन्निधौ त्रिक्रपेरा आयुधान्यावाहयेत् ॥ सोमसमीपे गदाम्

॥ राम ॥

॥ ४ ॥

इशानसमीपे त्रिशूलम् ॥ इन्द्रसमीपे वज्रम् ॥ अग्निसमीपे शक्तिम् ॥ यमसमीपे दण्डम् ॥ नि
ऋतिसमीपे खड्गम् ॥ वरुणसमीपे पाशम् ॥ वायुसमीपे अंकुशम् ॥ तद्वाह्ये उत्तरे
गोतमम् ई ॥ भरद्वाजम् ॥ प्र ॥ विश्वामित्रम् ॥ आ ॥ कश्यपम् ॥ द ॥ जमदग्निम् ॥ नै ॥ व
शिष्टम् ॥ प ॥ अत्रिम् ॥ वा ॥ अरुन्धतिम् ॥ तद्वाह्ये पूर्वोदिक्रमेशा ॥ ऐन्द्रि ॥ कौमारि
वाङ्मी ॥ वाराही ॥ वापुंडा ॥ वैष्णवी ॥ माहेन्द्री ॥ वैनायकि ॥ इत्येते शक्तिः पूजये
त् ॥ इत्यर्धेऽल्लदेवताः संपूज्य ॥ सार्यकाले ॥ कर्त्ता सुप्रक्षालितपाणिपादः सर्वतोभ
द्रसमीपस्थासने उपविश्य आर्चयेत् ॥ पूर्वोभिमुखोपविश्य ॥ क्षप कलश गणेशादीनां
तत्रैव त्रेण पुष्पाञ्जलिसमर्प्य पूजामारभेत् ॥ तत्रादौ रुकादशुद्यापनम् ॥ त
त्र प्रथमं सर्वतोभद्रमध्ये कलशविधिना कलशं संपूज्य तदुपरि ताम्रस्थातीं

॥ ५ ॥

निधाय तदुपरि शंख चक्र गदा पद्म पुतल क्षीर सहित नारायण प्रतिमां तत्पू
जाविधिना समुत्पन्न तत्र विशेषविहितानि ॥ लडु गुण चैवर जित्की सेल कसार
सनु वारा दूदभार दहि पिनि स्वारि पुत्रा गुडकोलडु तिलोरा वार्फि धिनि
कोरोठि धिनि केरा धिउ मुगदल गुणभार एतानि नैवेद्यानि समर्प्य पूजा समा
प्यत नो जागरणी कुर्यात् ॥ प्रातः पूजापद्युक्त देवान् प्रत्येक पापसतिलाप्यानु
त्वा देवं इदं विष्णुरिति मंत्रेण पुरुषसूक्तेन वा होतृशतं हुत्वा देवस्योत्तरपू
जाविधाय प्रार्थयेत् ॥ कृष्णाय वा सुदेवाय हरये परमात्मने ॥ शरणाय प्रमेषाय गो
विन्दाय नमो नमः ॥ नमस्तुलाय सूर्याय व्यापकाय व्याय च ॥ अनंताय जगद्यत्रे
ब्रह्मणे नैतमूर्तये ॥ अमलाय खिलेशाय चिद्रूपाय गुणात्मने ॥ नमो मूर्तोप

॥ राम ॥
॥ ५ ॥

सिद्धाय पराय परमात्मने ॥ देवदेवा वंद्याय पराय परमेश्विने ॥ कर्त्रे विश्वस्य गोप्रे च तत्स
हर्त्रे च ते नमः ॥ मया ध्यास्मि च ते देव यदपूर्णी कृती विभो ॥ सर्वं भवतु सर्वं पूर्णं त्वत्प्रसादा ज्ञना
देन ॥ इति प्रार्थनम् ॥ द्वादशब्राह्मणोभ्योपकान्त सहित द्वादशपूर्णी घण्टा नृत्वा शय्यादा
नमारभेत् ॥ शय्यादानम् ॥ कर्त्ता आचम्य ॥ ॐ अद्येत्यादि देशकालासु खेतवनीते अमु
गोत्रोऽमुकशर्मासपत्नीकोऽहं मम श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलावाप्तये एतावत्का
लपर्यन्तं कृताऽमुकव्रतस्याघ्रापनकर्मणाः प्रतिष्ठासांगतासिद्धये श्रीपरमेश्वरा
मुकदेवताप्रीतये अमुकगोत्राया मुकनामानोद्धिजदम्पती यथा मिलितोपचारै
रहंपूजयिष्ये ॥ ततः पादप्रक्षालनम् ॥ अथ ॥ भूमिदेवाग्रजन्मासिकेशवस्य प्रियः
सदा ॥ प्रत्यक्षदेवस्त्वं गुरुमहोऽप्येद्धि जसत्तम ॥ इति मंत्रेणार्घ्यं दत्वा ॥ आचमनीयं

आपः कृतं नमो तस्मै

वृद्धा ॥
॥६॥

नो

यज्ञोपवीतम् ॥ आभूषणम् ॥ तिलकम् ॥ अक्षतान् ॥ पुष्पम् ॥ मालां ॥ धूपम् ॥ दीपं ॥
भागद्वयैत्रैवेद्यम् ॥ फलम् ॥ ताम्बूलम् ॥ द्रव्यम् ॥ नीराजनम् ॥ प्रदक्षिणां कृत्वा प्रा-
र्चयेत् ॥ पूजितस्तं यथाशक्त्या पूजितः परमेश्वरः ॥ ऐहिकामुष्मिकौ देवकार्ये सि-
द्धिर्दिशस्व मे ॥ नमस्कारः ॥ ततः सोपकरणं शय्यायै नमः ॥ शतिर्गवादिना शय्या-
सम्पूजनं वारिणां भेषि च ॥ कुशतिलजलान्यादय ॥ ॐ अद्येत्यादि अमुकगो-
त्रमुकशर्मासपत्नीकोऽहममश्रीपरमेश्वरमुकदेवताप्रीतये कृतस्याऽमुकवत-
स्योद्यापनकर्मणाः प्रतिष्ठासांगतासिद्धिपूर्वकयथोक्तफलावाप्तये इमां सो-
पकरणशय्याविष्णुदेवतां मुकगोत्रायेत्यादि ॥ प्रार्थना ॥ यथा न कृच्छ्रशय-
नैश्रम्यं सागरजातया ॥ शय्यापमाप्यश्रुत्यास्तुतथा जन्मनि जन्मनि ॥ यस्मात्सु-

॥ राम ॥
॥६॥

न्यं शयने केशवस्य शिवस्य च ॥ शय्यापमाप्यश्रुत्यास्तुतथा जन्मनि जन्मनि ॥ ततो द्र-
क्षिणाद्रव्यमादय ॥ ॐ अद्य कृतं तस्य सोपकरणं शय्यादानं प्रतिष्ठार्थमर्द्धहिरण्य-
मग्निदेवतं अमुकगोत्रायेत्यादि ॥ अथ गोदानम् ॥ गांसम्पूज ॥ ॐ अद्येत्यादि ॥ अ-
मुकगोत्रोऽमुकशर्मासपत्नीकोऽहमम आचरितस्यामुकवतस्योद्यापनकर्मणाः प्र-
तिष्ठासांगतासिद्धिपूर्वकामुकदेवताप्रीतये स्वर्गं श्रीगं शे परवुरांतामपह्निं कांश-
दाहं मुक्तालां गूलभूषितां सुवर्णतिलकसंयुतां वस्त्रयुगच्छन्नां सवत्सामिमां-
गां रुद्ररुद्रदेवताममुकगोत्रायेत्यादि ॥ प्रार्थना ॥ कपिले सर्वदेवानां पूजनीया-
सि रेहिणि ॥ तीर्थदेवमपीयस्मान्नास्माच्छीतिं प्रयच्छ मे ॥ दानप्रतिष्ठा ॥ अद्य कृतं त-
स्मात्ते कारगोदानं प्रतिष्ठासांगतासिद्धये इदं जतं चैव देवतममुकगोत्रायेत्यादि

ब्रह्मा ॥
७॥

ततो देयपरिधानीयवस्त्राण्यग्रे कृत्वा संपूज्य परिधानीयवस्त्रेभ्यो नमः ॥ इति कुशजलेन
संप्रोक्ष्य सर्वकल्मषं कुर्यात् ॥ ॐ अद्येत्यादि उपकृते देवताप्रीतये स्तुतावत्कालपर्यंत कृता मुक्त
व्रतस्याद्यापन कर्मणाः सागता सिद्धये स्तुतद्वत्तत्तु समिता द्वावच्छिन्नवेरा जल्लोक प्रा
प्तिपूर्वक दशकोट्यवच्छिन्नवेरा कुरु भवनवासकाम श्रीपरमेश्वरप्रीतये शमानि
श्वेतकृष्णरक्तपीतहरितादिरंगपुतानि परिधानीयवस्त्राणि ग्रहस्पतिदेवतानि य
थानाम गोत्रायेत्यादि ॥ प्रार्थना ॥ कृमेण ॥ श्वेतस्य ॥ शरणं सर्वलोकानां तत्तायार
क्षणमपरम् ॥ सुवेशधारितं यस्मान्नस्माच्छीतिं प्रयच्छ मे ॥ रक्तस्य ॥ रक्तवस्त्रेषु भयं
स्मादादित्यस्य प्रियं सदा ॥ प्रदानादस्य मे सूर्यप्रीतः शान्तिं प्रयच्छतु ॥ कृष्णस्य ॥ धर्म
राजेन विद्यतं कृष्णवस्त्रं सुशोभनम् ॥ सर्वपापप्रणाशोऽस्तु कृष्णवस्त्रप्रदानतः ॥ दा

॥ राम ॥
७॥

न प्रतिष्ठा ॥ अद्य कृतैतत्परिधानीयवस्त्रदान कर्मणाः प्रतिष्ठा सागता सिद्धये यदेयं तदेव
तं यथानाम गोत्रायेत्यादि ॥ अथाभूषणदानम् ॥ कुशजलेनोभरणेभ्यो नमः ॥ इति संप्रो
क्ष्य संपूज्य सर्वकल्मषं कुर्यात् ॥ ॐ अद्येत्यादि मम सार्वदिकचिरकालावस्थितोत्तररूपसौ
भाग्यपुत्रसुस्थितसप्तकुलाधिकरणा क श्रीसर्वगुणानीयविष्णुकुलजन्मकामः श्रीपर
मेश्वरप्रीतये शमानि हेमरौपमुक्तामरणादिमयान्नाभरणानि विष्णुदेवतानि यथानाम
गोत्रायेत्यादि ॥ प्रार्थना ॥ सुवर्णस्य ॥ हिरण्यगर्भं गर्भस्थं हेमवीजीविभावसोः ॥ अनीतपुराण
कृतदुःमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ रौप्यस्य ॥ शिवनेत्रो भ्यद्वं पुण्यं रजतं पितृवद्धमं ॥ तस्माद
स्य प्रदानेन रुद्रः संप्रीयतां ममः ॥ अंगुलीयस्य ॥ हिरण्यगर्भं संभूतं सौवर्णं चाङ्गुलीयकी
र्धमप्रदं प्रयच्छ मिप्रीयतां कमलापति ॥ वलयस्य ॥ काञ्चनहस्तवलयं रूपकांतिमुख

ब्रह्मा ॥
८ ॥

प्रदम् ॥ विभूषणं प्रयच्छामि विभूषयतु मां सदा ॥ कुराडलस्य ॥ श्रीरोदमचने पूर्वमुद्धतं कुंड
स्तद्वचम् ॥ श्रिया सहसमुद्भूतं ददः श्रीप्रीयतामिति ॥ मुक्तानां ॥ ताम्रपरिणी वोत्पन्ना व
र्णाद्या कस्य वरिणीता ॥ मुक्तासु सुभवाः सन्तु भुक्तिमुक्तिप्रदामम् ॥ रक्तस्य मरुज्ज्व ॥ यथार
म्येषु सर्वेषु सर्वे देवा गवस्थिता ॥ तथा शान्तिं प्रयच्छन्तु मणिरत्नं ददाम्यहम् ॥ ॐ अथ क
तेतद्धेमरेष्यमुक्तामया उभरणदानप्रतिष्ठाप्य देयं तदेव तं यथा नाम गोत्रायेत्यादि हेम
रेष्य ॥ ताम्र ॥ पित्तल ॥ कांश्पादि पानभोजनपाकभाण्डादिदानम् ॥ कुशवारिणा ॥ पाकभोज
नपात्रेभ्यो नमः ॥ इति सौम्यः संपूज्यः संपूज्यः ॥ ॐ अथेत्यादि मम सौभाग्यावैधव्यसर्व
गुणोपेतभक्त्यभिवादिजनयुतव्यसुखानुत्तमरूपावाप्तिकाम इमानि हेमरेष्यताम्रपित्त
लकांश्पायसादिघटितानि पाकभोजनपानादिपात्राणि विष्णुदेवतानि यथानामगोत्रा

॥ ताम्र ॥
॥ ८ ॥

येत्यादि ॥ प्रार्थना ॥ आपाकवस्त्ररूपासिभाण्डानामानि जन्तवः ॥ प्रदानं प्रतिप्रज्ञा पुष्टिः सर्वत्र
सुममाक्षया ॥ भाण्डरूपाणि ग्राम्यत्रकलितानि मया किल ॥ भूत्वा सत्त्वानुरूपाणि उपतिष्ठन्तु
तानि वै ॥ स्वर्णपात्रस्य ॥ जन्मीतरसहस्रेषु यत्कृतं दुरितं मया ॥ स्वर्णपात्रप्रदानेन शान्तिर
स्तु सदा मया ॥ रौप्यस्य ॥ जगम्यागमनं चैव परदारमभिर्मर्शनम् ॥ रौप्यपात्रप्रदानेन तानि
नश्यन्तु मे सदा ॥ ताम्रस्य ॥ परापवादपेक्षन्त्यादभक्षस्य च भक्षणम् ॥ तत्प्रज्ञातत्रयत्पापं
ताम्रपात्राद्येण शपन् ॥ कांश्पस्य ॥ पानिपापानि काम्यानि कामोक्तानि कृतानि च ॥ कांश्प
पात्रप्रदानेन तानि नश्यन्तु मे सदा ॥ पित्तलस्य ॥ पापानि यान्यनेकानि कामाकामकृता
नि च ॥ पित्तलस्य प्रदानेन तानि नश्यन्तु मे सदा ॥ लोहस्य ॥ पानिपापान्यनेकानि मया
कामकृतानि च ॥ लोहपात्रप्रदानेन तानि नश्यन्तु मे सदा ॥ दानप्रतिष्ठा ॥ अथ कतेतद्धेम

ब्रह्मा

रोचतामपि तत्त जायसकी उपादि पानभोजनापाकादि पात्रदानप्रतिष्ठा र्थं यदेयं तदेव तं
 यथानामगोत्रायेत्यादि॥ अथान्नदानम्॥ कुशजलेन॥ सव्यञ्जनतण्डुले भोजनम्॥ इति सं-
 श्रुत्वा संपूज्य संपूज्य उपच॥ ॐ अद्येत्यादि मम सर्वकामसमृद्धिं श्रीमत्सूर्यसंकाशविमा-
 रोहणवहुगैर्धर्मोपगीयमानवहूपसरेण सेव्यमानतंडुलसमसंख्यसहस्रवर्षावच्छि-
 न्नस्वर्गवासतदुत्तरसर्वगुणोपेतविपुलकुलजन्मसदासुखभोगित्वप्राप्तिकामः श्री-
 परमेश्वरपीतये एतानमुक्तसंख्यपुरुषाहारपरिमिता सव्यञ्जनतंडुलान्प्रजापति
 देवता न्यथानामगोत्रायेत्यादि॥ प्रार्थना॥ पावनां सर्वयज्ञेषु प्रसस्ता होमकर्मणि॥
 तस्मान्तंडुलदानेन प्रीयतां विश्वदेवता॥ दानप्रतिष्ठा॥ अद्यकृते तत्सव्यञ्जनतंडुल
 दानप्रतिष्ठा र्थं यदेयं तदेव तं यथानामगोत्रायेत्यादि॥ अथ द्रवदानम्॥ कुशजले

॥ राम ॥
 ॥ ८ ॥

नद्वेत्राय नमः॥ इति संश्रुत्वा संपूज्य॥ ॐ अद्येत्यादि मम यमपचाधिकरणकतीक्ष्णभयक्षु-
 रधारणसिवनमार्गसंतरणार्थं यो रात्रिनिवारणार्थं च इमे द्रव्येन्द्रदेवतं यथानामगोत्रायेत्यादि
 प्रार्थना॥ सर्वेषामेव दानानां द्रवमातपवारणम्॥ सुखदैमोक्षदयस्मान्तस्माच्छान्तिं प्रय-
 च्छमे॥ दानप्रतिष्ठा॥ अद्यकृते तदित्यादि॥ अथोपानहदानम्॥ कुशजलेन उपानह-
 न्नम्॥ इति संश्रुत्वा संपूज्य॥ ॐ अद्य मम यमपचाधिकरणकदुर्गभूमिसन्तरणार्थं तत्र वा-
 लुकासिकैकैकितसंतरणोत्पन्नसुखित्वकामश्चे उपानहो उत्तानां गिरो देवते यथानामगो-
 त्रायेत्यादि॥ प्रार्थना॥ उपानहो प्रदास्यामि कैठकादिनिवारणं॥ सर्वस्थानेषु सुखदेउ-
 तः प्रयच्छमे॥ दानप्रतिष्ठा॥ ॐ अद्यकृते तदित्यादि॥ अथ यष्टिदानम्॥ कुशजलेन यष्ट्ये-
 नम्॥ इति संश्रुत्वा संपूज्य॥ ॐ अद्येत्यादि मम नेत्रक्षौण्डर्वत्तानां सुखेन मार्गगमनार्थं दु-

शान्तिं

ब्रह्मा

१०

हसत्वभयनिवारणार्थं शमायष्टिं वनस्पतिदेवतां कां यथानामगोत्रायेत्यादि प्रार्थना
पतिभ्यो वैरावैदंडं द्विजेभ्यो हि र्वनित्रकम् प्रदाय परलोके भुयमर्दं न गच्छति दा
नप्रतिष्ठा अथ कृतेतदित्यादि अथ व्यञ्जनदानम् कुशजलेन व्यञ्जनाय नमः इति
श्रीरामायणे अथ व्यञ्जनाय नमः इति श्रुत्वा शरीरसुखार्थं इदं व्यञ्जनं समीरे देव
तैयथानामगोत्रायेत्यादि प्रार्थना दुःखोपहासुखप्राप्तिर्दोहशान्तिकरं परम् तस्मा
द्व्यञ्जनदानाच्च तापाच्छान्तिप्रयच्छतु दानप्रतिष्ठा अथ कृतेतदित्यादि ततः पूर्ण
पात्रदानम् ॐ अथेत्यादि मया कृतस्यैकादशीव्रतस्य यथोक्तफलावाप्तये श्रीमद्वत्सी
नारायणप्रतिमापूजनद्वयनशय्यादानादिकर्मणः परिपूर्णा तासि ह्ये इदं तदुत्तम

॥ राम ॥

॥ १० ॥

रां सफलैः सद्रव्यैः वैशपात्रैः प्रजापतिदेवतैः यथानामगोत्रायेत्यादि अथ प्रतिमादानम् अ
थेत्यादि श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलावाप्तिपूर्वकं श्रीलक्ष्मीनारायणप्रीतये कृत
स्यैकादशीव्रतो द्यापनाङ्गत्वेन सुपूजितां सोपस्करों सोवर्णीं शमालक्ष्मीनारायण
प्रीतये अमुकगोत्रायेत्यादि प्रार्थना हरे प्रसीद देवेश सर्वतो कवरप्रद तव मूर्तिप्रदा
नेन व्रतैः संपूर्णमस्तु मे दानप्रतिष्ठा अथ कृतेतत्सु पूजितस्वर्णनिर्मितसोपस्कृत
लक्ष्मीनारायणप्रतिमादानकर्मणः प्रतिष्ठा सांगतासि ह्यर्थं यदेयं तदेव तं यथानामगोत्रा
येत्यादि गोदानम् ॐ अथेत्यादि मया कृतस्यैकादशीव्रतो द्यापनकर्मणः सांगतासि
ह्ये न्यूनातिरिक्तपरिपूर्णा र्थं शमांगारुद्रदेवतातन्निष्कृष्य भूतं अमुकद्रव्यं अमुकदे
वतं यथानामगोत्रायेत्यादि प्रार्थना नमस्ते कपिले देवि संसारार्णवतारिणि मया दत्ता

ब. अ. ११

द्विजेन्द्राय प्रीयतां मे ज नार्दन ॥ दान प्रतिष्ठा ॥ अद्य कृते तदित्यादि ॥ इत्येकादश्या
पनम ॥ अथ हरितालिकाद्यापनविधिः ॥ सर्वतोभद्रमंडलैकदेशे कलशं संस्थाप्य ॥
सम्पूज्य तदुपरि ताम्रस्थालिनिधाय स्थाल्युपरि रत्ननिर्मितं वृषारूढं महादेवप्र
तिमां सुवर्णनिर्मितगौरिप्रतिमां च तन्मूर्ताविधिना संपूज्य रात्रौ जागरणीं कुर्यात् ॥ प्रातर्दे
व्या उत्तरपूजाविधाय यवमिश्रितलैर्गौरिमेत्रेणारुद्रमेत्रेण च ॥ १०८ ॥ हुत्वा ॥ देवीं प्रार्थयेत् ॥
नमः शिवाय शांताय पञ्चवक्त्राय श्रुतिने ॥ नन्दिभृङ्गि महाभालगणाय क्लृप्तयशोभवे
शिवायै हरकांतायै प्रकृत्यै शृष्टिहेतवे ॥ शिवायै सर्वमाङ्गल्यै शिवरूपे जगन्मये ॥ संसा
रभयस्ततापात्वा हि मां सिंहवाहिनी ॥ येन कामेन देवेशि पूजिता सिमहेश्वरी ॥ एतत्सो
भाय संपन्निदेहि मामैव पार्वति ॥ इति प्रार्थयेत् ॥ ततः षोडशब्राह्मणेभ्यो सोभाय द्रव्यं

॥ राम ॥
॥ ११ ॥

स्वसहित षोडशवंशपात्रदानम् ॥ शय्यास्तिचेत्तान्दत्त्वा पूर्णपात्रदानम् ॥ अथ प्रतिमा
दानम् ॥ अद्य श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलावाप्तिपूर्वकं श्रीउमामहेश्वरप्रीतये कृतस्य
हरितालिकाव्रतस्योद्यापनाङ्गत्वेन सुपूजितां सोपस्काररूप्यनिर्मितमहेश्वरप्रतिमां
सुवर्णनिर्मितामुमामहेश्वरप्रतिमां उमामहेश्वरप्रीतये यथा नाम गोत्रायेत्यादि ॥ प्रार्थ
ना ॥ शोभो प्रसीद देवेश सर्वलोकवरप्रद ॥ तव मूर्तिप्रदानेन व्रतं सम्पूर्णं मस्तु मे ॥ दान
प्रतिष्ठा ॥ अद्य कृते तदुमामहेश्वरप्रतिमा दानकर्मणः सांगता सिद्धये यद्येतद्देवतं य
था नाम गोत्रायेत्यादि ॥ गोदानम् ॥ ॐ अद्येत्यादि मया कृतस्य हरितालिकाव्रतस्योद्याप
नकर्मणः प्रतिष्ठा साङ्गता सिद्धये न्यूनातिरिक्तपरिपूर्णां च इमां गौरुद्रदेवतां तन्मिश्रया
भूतं द्रव्यं ज्ञमुकं देवतं यथा नाम गोत्रायेत्यादि ॥ प्रार्थना ॥ कपिलेति ॥ दानप्रतिष्ठा ॥ अद्य

ब्रह्मा
१२

कृतैतत्सालंकारगोदानकर्मणः प्रतिष्ठासाङ्गतासिद्धये यदेयं तदेव तं यथानामगोत्राये
त्यादि॥ इति हरितालिकोद्यापनम्॥ अथ ऋषिपंचमुद्यापनम्॥ सर्वतोभद्रमंडले
केदेशे कलशं संस्थाप्य संपूज्य तदुरिताम्रस्थालिं स्थाप्य परिमो वरुणसप्तर्षिप्रतिमां
संस्थाप्य तत्पूजाविधिना पूजां निर्वर्त्य रात्रौ जागरणं कुर्यात्॥ प्रातः सप्तर्षीणां मुत्ररूप
जां विधाय तिलसर्पिणा ॥१०॥ सप्त ऋषयेति मंत्रेण होमं समाप्य॥ सप्तर्षीं प्रार्थयेत्॥ न
मोस्तु ऋषिदेव्यो देवर्षिभ्यो नमो नमः॥ सर्वपापहरेभ्यो हि वेदविभ्यो नमो नमः॥ एते स
प्तर्षयः सर्वभक्त्या संपूजिता मया॥ सर्वपापं व्यपोहंतु ज्ञानतो ज्ञानतः कृतम्॥ नृनातिरिक्त
कर्मणि मया यानि कृतानि च॥ समं च तानि सर्वाणि पूज्य सर्वतपोधना॥ इति सप्तर्षी
सप्तब्राह्मणोभ्यो वस्त्रालंकारदक्षिणादानम्॥ शय्यां श्रुत्वा न्यत्वा॥ पूर्णपात्रदानम्॥

॥११॥
॥१२॥

अथ प्रतिष्ठादानम्॥ ॐ अद्येत्यादि अमुदेव्यहं मम राजस्यत्वावस्थायां ज्ञाता ज्ञात कृतसंप
र्कजनितदोषनिवृत्तये सप्तर्षिप्रीत्यर्थं कृतस्य ऋषिपंचमीव्रतस्य यथोक्तफलावा
प्ताये उद्यापनाङ्गत्वे सुपूजिताः सोपस्कराः सौवर्णसारुच्यनिकसप्तर्षिप्रतिमां सप्त
र्षिप्रीतये अमुकगोत्रायामुकशर्मणो ब्राह्मणा येत्यादि॥ प्रार्थना॥ तपोधना ज्योतिरू
पा ऋषयो मे प्रसीदतु॥ भवतां मूर्तिदानेन व्रतं संपूर्णं मस्तु मे॥ दानप्रतिष्ठा॥ अद्य
कृतैतत्सुपूजितसारुच्यनिकसप्तर्षिप्रतिष्ठादानकर्मणः प्रतिष्ठासाङ्गतासिद्धये इदं द्रव्यं अ
मुकदेवतं यथानामगोत्रायेत्यादि॥ अथ गोदानम्॥ ॐ अद्य कृतैतदृषिपंचमीव्रतोद्या
पनकर्मणः प्रतिष्ठासाङ्गतासिद्धये नृनातिरिक्तपरिपूर्णा र्थे इमां गोरुद्रदेवत्यातनि
श्रुपद्रव्यं वा तदेव तं यथानामगोत्रायेत्यादि॥ प्रार्थना॥ कथितेति॥ दानप्रतिष्ठा॥ अद्य

ब्र. द्या
१३

तैतन गोदान प्रतिष्ठासांगतासिद्धये यदेयंत देवतीयथानाम गोत्रायेत्यादि ॥ इति
अथ कृष्णाष्टम्यापनम ॥ सर्वतो भद्रमैडलैकदेशे कलशं
संस्थाप्य संपूज्य तदुपरि ताम्रस्थालीं स्थाप्य परितः क्षीयुक्तचतुर्भुजकोस्तुभादिसंयु
क्तसुवर्णप्रतिमां संस्थाप्य तत्पूजाविधिना पूजां समाप्य रात्रौ त्रागरां कुर्यात् ॥ प्रातर्देव
स्थोत्तरपूजां विधाय तिलाभ्युक्तपापसेनमूलमंत्रेण पुरुषसूक्तेन च ॥ १०८ ॥ इत्या ॥
देवंप्रार्थयेत् ॥ नमस्तुभ्यं नमो गन्ताय देवकीतनयप्रभो ॥ वसुदेवात्मजानैतयशोदानं
वर्द्धन ॥ गोविन्दगोकुलाचारगोपिकान्तनमोस्तुते ॥ बाहिमां सर्वपापघ्नदुःखशोकार्ण
वात्मभो ॥ सर्वलोकेश्वरत्राहिपतितं मां भवार्णवात् ॥ इति संप्रार्थ्य ॥ अष्टब्राह्मणोभ्यो नमः
॥ कलशाष्टकदानम् ॥ सति सैभवेशय्यादत्वा पूर्णपात्रं दद्यात् ॥ अथ प्रतिमादानम् ॥

॥ राम ॥
॥ १३ ॥

उं अथेत्यादि अमुकशर्माः हेममसकुंडे वस्य हेमस्यैर्यविजयाभयापुरारोग्यैश्वर्याभि
वृद्धार्थं धर्मार्थं काममोक्षसिद्धिदारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं कृतस्य कृष्णाष्टमीव्रतस्य य
थोक्तफलावाप्तये उद्यापनादुत्पन्नमुपूजितो सोवर्णी सोपस्कारं श्रीकृष्णप्रतिमां कृष्ण
देवताकां यथानाम गोत्रायेत्यादि ॥ प्रार्थना ॥ हरे प्रसीद देवेश सर्वलोकवरप्रद ॥ तव मूर्ति
प्रदानेन व्रतं संपूर्णमस्तु मे ॥ दानप्रतिष्ठा ॥ अथ कृतैतत्सुपूजितस्वर्णनिर्मितसोपस्कार
श्रीकृष्णप्रतिमादानकर्मणः प्रतिष्ठासांगतासिद्धये यदेयंत देवतीयथानाम गोत्रायेत्या
दि ॥ अथ गोदानम् ॥ उं अथेत्यादि मम मया कृतस्य कृष्णाष्टमीव्रतस्योद्यापनकर्मणः सांग
तासिद्धये न्यूनातिरिक्तपरिपूर्णां च इमां गोरुद्रदेवतां तन्निष्कृतीभूतं द्रव्यं अमुकदेवतं
यथानाम गोत्रायेत्यादि ॥ प्रार्थना ॥ कल्पितेति ॥ दानप्रतिष्ठा ॥ अथ कृतैतदित्यादि ॥ इति कृ

ब्रह्मा
१४

ह्ना कृष्ण द्यापनम् ॥ अथानन्तचतुर्दश द्यापनम् ॥ सर्वतोभद्रमण्डलैकदेशे कलशं सं
पूज्यतदुपरिताम्रस्थालीस्थाल्युपरि ग्रंथितवत्सुवर्णनक्षत्रोत्तरकंसलक्ष्मीकंचतुर्भु
जं वासुदेवप्रतिमां तत्पूजाविधिना संपूज्य रात्रौ जागराम ॥ प्रातर्देवस्थानं रत्नं वि
धाय दधिमध्याह्न्यदुग्धादियुक्तितैर्वा पायसेनाश्च त्रिसमिधिश्रज्जपो देवेति मे
त्रेण नाम मे त्रैज्यप्रत्येकं १० च ॥ होमं कृत्वा प्रार्थयेत् ॥ अनेन कामान्मे देहि सर्वकामफल
प्रद ॥ अनेन तायनमस्तु भवं पुत्रपौत्रप्रवर्द्धन ॥ अनेन सर्वकामानामधिपः सर्वकामदः ॥ इति
ज्ञानेन सुश्रोतो भवति ह सदा मम ॥ इति संप्रार्थ्य ॥ चतुर्दश ब्राह्मणोभ्यः पक्वान्नं पूरितवस्त्रो
पवीतसहितचतुर्दश कुंभदानम् ॥ सति संभवे शय्यां दत्त्वा पूर्णपात्रदानम् ॥ प्रतिमादा
नम् ॥ ॐ अद्येत्यादि अमुकशर्मो हं मम मेमस्यैषो पुरारोग्यचतुर्विधपुरुषार्थसिद्धि

॥ राम ॥

॥ १४ ॥

पूर्वकानन्तप्रीतयेकतस्यानेन चतुर्दशीव्रतस्य यथोक्तफलावाप्तये उद्यापनाङ्गत्वेन सुपूजितां
सोवर्णीसोपस्करामनंतप्रतिमां अनन्तदेवताकां यथा नाम गोत्रायेत्यादि ॥ प्रार्थना ॥ अने
न देवदेवेश सर्वलोकवरप्रद ॥ तव मूर्तिप्रदानेन व्रतं संपूर्णमस्तु मे ॥ दानप्रतिष्ठा ॥ अद्य
कृतैतत्सुपूजितस्वर्णनिर्मितानंतप्रतिमादानकर्मणः प्रतिष्ठासंगतासिद्धये यदेष्टव्यं तदेव तं
इत्यादि ॥ गोदानम् ॥ ॐ अद्येत्यादि अमुकशर्मो हं मम मया कृतस्यानेन चतुर्दशीव्रतस्यो
द्यापनकर्मणः प्रतिष्ठासंगतासिद्धये नूनातिरिक्तपरिपूर्णी र्थं इमां गो इत्यादि ॥ कपिलेति
प्रार्थना ॥ दानप्रतिष्ठा ॥ अद्य कृतैतदित्यादि ॥ इति अनन्तचतुर्दश द्यापनम् ॥ अथ सामा
न्या कृमिचैत्रकृमिगृहकृमिव्रतो द्यापनम् ॥ सर्वतोभद्रमण्डलैकदेशे कलशं श्रीसंस्थाप्य
संपूज्यतदुपरिताम्रस्थालीस्थाल्युपरि सुवर्णप्रतिमां तत्पूजाविधिना संपूज्य रात्रौ जा

ब्र-धा
१५

गरणाम्॥ प्रातर्देमा उत्तरपूजां विधाय॥ अम्बेऽन्नमिकेति मंत्रेण॥ १०८ होमं समाप्य प्रार्थ
येत्॥ महिषश्चिमहामायेचा मुतेऽमुण्डमालिनि॥ द्रममारेण विजयं देहि देवि नमो
स्तुते॥ भूतप्रेतपिशाचेभ्योरक्षोभ्यश्च महेश्वरा॥ देवेभ्यो मानुषेभ्यश्च मयेभ्योरक्षतां
सदा॥ सर्वमंगलमाङ्गल्येशिवे सर्वार्थसाधिके॥ उमेव ह्यारिणो को मादिवि श्वरूपे प्र
सीदमे॥ इति संप्राची॥ नवब्राह्मणोभ्यो यथाशक्ति रक्तवस्त्रदानम्॥ दक्षिणादिदा
नम्॥ अथ कुमारकुमारीपूजम्॥ सुलिप्तभूमौ स्थापिता सनेषु प्राङ्मुखान् कुमारकु
मारीं संस्थाप्य॥ संकल्पं कुर्वीत॥ ॐ अद्येत्यादि मम कृतस्यामुकाष्टमीव्रतस्योद्या
पनकर्मणः प्रतिष्ठासांगता सिद्धये देवी प्रीत्यर्थं एतावत्संख्याका कुमारकुमारीर्य
थासादितसामग्रीणां पूजनपूर्वकं भोजयिष्ये॥ तेषां पादप्रक्षालनम्॥ जगत्पूजे जग

॥ राम ॥
॥ १५ ॥

द्वन्द्वे सर्वशत्रुविनाशिनि॥ पूजां गृह्यण कौमारि जगन्मातर्नमोस्तुते॥ इति मंत्रेण पाद्या
दिने वैद्यान्तं समभ्यर्च्य विभवानुसारेण सौभाग्यवस्त्रद्रव्यभूषणानि दद्यात्॥ खण्डमो
दकचतुर्दशविंशतिभूनि यथासुखं शनैः शनैर्भोजयेत्॥ तासां दत्ताचमनीयानां
करेभ्यश्चतुष्पादिकंदत्या॥ शिरसा प्रतिगृह्य विसर्जयेत्॥ प्रतिमादानम्॥ ॐ अद्ये
त्यादि अमुकशर्मोऽहं मम देवि प्रसादविविधमनोभीष्टानि रात्र्यकरणोत्तरका
लिकादेवितोके गमनकामनया कृतस्यामुकाष्टमीव्रतस्य यथोक्तफलावाप्त्रयेऽ
द्यापनाङ्गत्वेन सुप्रजितां स्वर्णनिर्मितां सोपस्कण्ठं देवि प्रतिमां श्रीदेवि प्रीतये यथा
नाम गोत्रायेत्यादि॥ प्रार्थना॥ दुर्गे शिवे भये माये नारायणे सन्नातने॥ चामुंडे मंग
ले देहि तव कर्मप्रदानक॥ दानप्रतिष्ठा॥ अद्य कृतं तत्स्वर्णनिर्मितसुप्रजितसोपस्क

वृथा
१५

रदेवीप्रतिमादानकर्मणः प्रतिष्ठासंगतासिद्धये यदेवंतदेवतं यथानामगोत्राय
त्यादिगोदानम् ॥ अद्येत्यादिममेतत्कालपर्यंतं कृतानामुकाशमीव्रतस्योद्यापनकर्म
णः प्रतिष्ठासंगतासिद्धये न्यूनातिरिक्तपरिपूर्णार्थं इमां गोरुद्रदेवताकांतनिष्कृ
तभूतंद्रव्यं अमुकदेवतं अमुकगोत्रायेत्यादि ॥ कपित्थेति प्रार्थना ॥ दानप्रतिष्ठा ॥
अद्यकृतैतदित्यादि ॥ इत्यश्वमीव्रतोद्यापनम् ॥ अथरामनवमीव्रतोद्यापनम् ॥ सर्वतो
भद्रमीदृतेकदेशकलशसंस्थाप्यसंपूज्यतदुपरिताम्रस्थालीनिचायस्थात्युप
रिस्थानीनिर्मितज्ञानकीर्तिहरमप्रतिमां संस्थाप्यसंपूज्य ॥ एतोज्ञागरराम ॥ प्रा
तर्देवस्योन्नतपूजाविधायपायससभिच्चरुतिलैः पुष्पसूक्तैः ॥ मूलमंत्रेणवा ॥
॥ १०८ ॥ होमं समाप्य एमं प्राचयेत् ॥ नतोस्मि देवदेवे शशीराम त्वत्पदासु गम ॥

॥राम॥
॥१५॥

यच्चिन्त्यते कर्मपाशादुदिनिर्मुमुक्षुभिः ॥ माययागुणमव्यात्यं स तस्य वसित्वं पसि ॥ अतस्तस्य
दकमले भक्तिरेव सदास्तु मे ॥ संसारभयतः ज्ञानाभैषजं भक्तिरेव ते ॥ इति संशयः ॥ यद्वद्वत्तच्छा
भ्यः फलवत्स्वरराटकसहितानववं शृङ्गदानम् ॥ षोडशोवाहनोभ्यो सहिरण्यचतुर्तिल
ताम्रपात्रदानम् ॥ कन्याकुमारपूजा प्रतिमादानम् ॥ अद्येत्यादिमममया श्रीरामप्रितये कृ
तस्यरामनवमीव्रतस्योद्यापनाद्भवेन सुपूजितां सोपस्करां सोवर्णीं रामप्रतिमां श्रीरामप्रितये
अमुकगोत्रायेत्यादि ॥ प्रार्थना ॥ इमां स्वर्णमयीं रामप्रतिमां समर्प्य कृतानाम् ॥ चित्रवस्त्रपुगच्छ
जोरामोऽहं च वायते ॥ श्रीरामप्रितये दास्ये नु हो भवतुराधवः ॥ दानप्रतिष्ठा ॥ अद्यकृतैतत्सु
पूजितस्वर्णनिर्मितसोपस्कररामप्रतिमादानकर्मणः प्रतिष्ठासंगतासिद्धये यदेवंतदेवतं
यथानामगोत्रायेत्यादि ॥ गोदानम् ॥ अद्येत्यादिमममया कृतस्यरामनवमीव्रतस्योद्यापनक
र्मणः प्रतिष्ठासंगतासिद्धये न्यूनातिरिक्तपरिपूर्णार्थं इमां गोरुद्रदेवताकांतनिष्कृतीभूतंद्रव्यं

वद्या ॥
१७ ॥

तद्देवतं अमुकगोत्रायेत्यादि ॥ कपिलेति प्रार्थना ॥ दानप्रतिष्ठा ॥ अद्य कृतं तदिदं ॥ इति
श्रीरामनवमीव्रतस्योद्यापनम् ॥ अथ शनिप्रदोषव्रतोद्यापनम् ॥ सर्वतोभद्रमण्डलेकदेशे
कलशं संस्थाप्य संपूज्य तदुपरि ताम्रस्थालीं ॥ स्थाप्य परिपुवर्णनिर्मितसगौरिकरुद्रप्रतिमां
तत्पूजाविधिना संपूज्य ॥ रात्रौ जागरणं कुर्यात् ॥ प्रातर्देवस्थानं रघुनां विधाया ॥ गौरिमिमाये
ति ॥ अंबकमिति मंत्रेण प्रत्येकं ॥ १०८ ॥ हुत्वा देवं प्रार्थयेत् ॥ जयदेव जगन्नाथ जयशंकर स
श्वत ॥ जयसर्वगुरो अक्ष जयसर्वगुरो रचित ॥ जयसर्वगुणातीत जयसर्ववरप्रद ॥ प्रसीद मे
महादेव संसारदय विद्यतः ॥ सर्वपापक्षयं कृत्वा रक्षतां परमेश्वर ॥ इति संप्रार्थ्य ॥ चतुर्दश
ब्राह्मणेभ्यो यज्ञोपवीतवस्त्रं तत्तत्पूर्णे घटद्वयं दानम् ॥ प्रतिमादानम् ॥ ॐ अद्येत्यादि मम
भुक्तिस्मृतिपुराणां कृत्वा वाप्तिपूर्वकं अंबकपीतये सतावत्कालं तपयंत कृतस्य

॥ राम ॥
॥ १७ ॥

शनिप्रदोषव्रतस्योद्यापनाद्व्येन सुपूजितां स्वर्णीनिर्मितां सोपस्करं शिवप्रतिमां शिव
प्रीतये अमुकगोत्रायेत्यादि ॥ प्रार्थना ॥ शंभो प्रसीद देवेश सर्वलोकेश्वर प्रभो ॥ तवरूपप्रदाने
नममस्तु मनोरथाः ॥ दानप्रतिष्ठा ॥ अद्य कृतं तत्सोपस्करसुपूजितशिवप्रतिमादानक
र्मणः प्रतिष्ठासंगतसिद्धये यदेयं तद्देवतममुकगोत्रायेत्यादि ॥ अथ गोदानम् ॥ ॐ अद्ये
त्यादि ममेतावत्कालं तपयंत कृतस्य शनिप्रदोषव्रतस्योद्यापनकर्मणः प्रतिष्ठासंगत
सिद्धये न्यूनातिरिक्तपरिपूर्णां च श्रीसदाशिवप्रीतये इमां गोरुद्रदेवतां तन्निष्कृय द्र
व्यंत देवतं अमुकगोत्रायेत्यादि ॥ कपिलेति प्रार्थना ॥ दानप्रतिष्ठा ॥ अद्य कृतं तदिदं ॥ इति
शनिप्रदोषव्रतोद्यापनम् ॥ अपपक्षप्रदोषव्रतोद्यापनम् ॥ सर्वतोभद्रमण्डलेकदेशे
कलशं संस्थाप्य संपूज्य तदुपरि ताम्रस्थालीं स्थाप्य परित्रिनेत्रं जगत्तु अर्धचंद्रं अ

व्या
१८

अने काः लं कार नागहार दक्षिणा च करतले वरं ऊर्ध्वं परं वामोर्ध्वं मगं अवरो मयं ॥
दधानां स्वर्णसिंहासनस्थितां तौ पमहादेवप्रतिमां तद्रामांगोस्थितां दक्षिणा च करतले पा
शं ऊर्ध्वं अभयं वामोर्ध्वं वरं अर्चोः कुशं दधतीं ईषदास्यपुक्तागुर्वारविन्दं रक्तवर्णां अ
ने कालं कारं रत्नसिंहासनस्थां पार्वतिमुवर्णं प्रतिमायां तत्पूजाविधिना संपूज्य रात्रौ जागरणं
कुर्यात् ॥ प्रातर्देवस्योत्तरपूजां विधाय ॥ नमः शंभवाय ॥ अन्वेऽन्विकेति मंत्रेण प्रत्येकं पा
यसतिलैः ॥ १००० होमः ॥ तिलं दध्वा गोदानम् ॥ प्रार्थना ॥ प्रतिमादानादिकं शनिप्रदोषोक्तं ॥
ज्ञेयम् ॥ इति पक्षप्रदोषव्रतोद्यापनम् ॥ अथ शिवरात्रिव्रतोद्यापनम् ॥ सर्वतोभद्रमंडलैकदेशे
कलशं संस्थाप्य संपूज्य तदुपरि ताम्रस्थालीं स्थाप्य परिदृष्ट्वा भोस्थितां उमामहेश्वर
मूर्तिं तत्पूजाविधिना संपूज्य रात्रौ जागरणम् ॥ प्रातर्देवस्योत्तरपूजां विधाय ॥ पायसतिलैः ॥ न

॥ एम ॥
॥ १८ ॥

नः शंभवाय गौरिमिमायेति मंत्राभ्यां प्रत्येकं १०८ होमः ॥ विल्वपत्रं तिलं व्रीह्यादिभिः ॥ अजै
कपादादिचतुर्दशनाममंत्रैर्होमः ॥ ततो देवं प्रार्थयेत् ॥ प्रार्थना मंत्रः शनिप्रदोषे द्रष्टव्यः ॥
सर्वस्वयज्ञोपवीतज्ञतलपूर्णा १४ घटदानम् ॥ प्रतिमादानादिकं सर्वं शनिप्रदोषोक्तमेव द्रष्ट
व्यम् ॥ तत्र शनिप्रदोषपदस्थाने शिवरात्रिव्रतस्येति विशेषः ॥ इति शिवरात्रिव्रतोद्यापनम्
अथ मोक्षार्कव्रतोद्यापनम् ॥ सर्वतोभद्रमंडलैकदेशे कलशं संस्थाप्य तदुपरि ताम्रस्थालीं स्था
प्य परिदृष्ट्वा निर्मितरविप्रतिमां संस्थाप्य तद्विधिना संपूज्य रात्रौ जागरणम् ॥ प्रातर्देवस्योत्तर
पूजां विधाय ॥ देवं प्रार्थयेत् ॥ सूर्याय वै पापविनाशनाय विज्यात्मने स प्रनुरंगमाय ॥ साम
र्पणं त्रुर्धामविधेविधातर्भवाधिपोताय नमः सवित्रे ॥ मानोभास्करमार्तण्डचण्डरश्मेदिवा
करः ॥ आरोग्यमायुर्विजयं विद्यां देहि नमोस्तुते ॥ इति संप्रार्थनं ॥ धान्यं गोधूमं लवणादिदश

ब्रह्मा

१५

नमः॥ प्रतिमादानम्॥ ॐ अद्येत्यादिममस्तावत्कालकृतस्य पौष्पार्कव्रतस्य यथोक्तफलावा
प्तये उद्यापनांगत्वेन सुपूजितां सोपस्करं स्वर्णं प्रतिमां श्रीसूर्यप्रीतये यथानामगोत्रायेत्यादि॥ प्रा
र्चना॥ भानो प्रसीद देवेश सर्वलोकनमस्कृतः॥ तव मूर्तिप्रदानेन व्रतं संपूर्णं पशु मे॥ दानप्रतिष्ठा
अद्य कृते तत्सुपूजितसोपस्करं सुवर्णं निर्मितभास्करप्रतिमादानकर्मणः प्रतिष्ठासांगतासिद्धये
यदेवं तद्देवतं यथानामगोत्रायेत्यादि॥ गोदानम्॥ ॐ अद्येत्यादिममस्तावत्कालकृतस्य पौ
ष्पार्कव्रतस्य यथोक्तफलावाप्तये उद्यापनकर्मणः प्रतिष्ठासांगतासिद्धये-पूनातिरिक्तपरिष्क
र्णार्थं इमां गोरुद्वेदेवत्यां यथानामगोत्रायेत्यादि॥ प्रार्थना॥ कृपितेति॥ दानप्रतिष्ठा॥ अद्य कृते त
दित्यादि॥ इति पौष्पार्कव्रतोद्यापनम्॥ अथ सोमावतिव्रतोद्यापनम्॥ सर्वतोभद्रमण्डलैकदे
शे कलशं संपूज्य तदुपरि ताम्रस्थालीं स्थाप्य परिस्वर्णं निर्मितलक्ष्मीनारायणप्रतिमां त

राम

१५

सूत्राविधिना संपूज्य॥ एतौ जगत्तमः॥ प्रातर्देवस्योत्तरपूजाविधाय॥ इदं विष्णुश्रुतिर्मन्त्रेण
अथ प्रसमिद्धिः पायसतिलैश्च॥ १०८५॥ अथ प्रार्थयेत्॥ नारायणाय देवाय हरये परमात्मने॥
शरणाय मा प्रमेयाय गोविंदाय नमोनमः॥ देवदेवाय वंद्याय पराय परमेश्विने॥ कर्त्रे विश्वस्य
गोत्रे च तत्सं हर्षे नमोनमः॥ इति संप्रार्थ्य॥ द्वादशब्राह्मणोभ्यो यज्ञोपवीतवस्त्रपायसभोजन
दानम्॥ ततः प्रतिमादानम्॥ ॐ अद्येत्यादि अमुकदेवममसकलपापक्षयपूर्वकपुत्रपौ
त्राद्यपि वृद्धये जन्मजन्मन्यवे च य परमसोभागप्राप्तिकामनया कृतस्य सोमावतीव्रत
स्य यथोक्तफलावाप्तये उद्यापनाङ्गत्वेन सुपूजितां सोपस्करं स्वर्णं निर्मितलक्ष्मीनारायण
प्रतिमां लक्ष्मीनारायणप्रीतये अमुको गोत्रायेत्यादि॥ प्रार्थना॥ हरे प्रसीद देवेश सर्वलो
केश्वरप्रद॥ तव मूर्तिप्रदानेन मम संतु मनोरथा॥ दानप्रतिष्ठा॥ अद्य कृते तत्सोपस्करसुपूजि

ब्रह्मा
२०

तत्त्वरत्ननिर्मितलक्ष्मीनारायणप्रतिमादानकर्मणः प्रतिष्ठासांगतासिद्धये यदेवंतद्देवतं य
नानामगोत्रायेत्यादि गोदानम् ॥ अथेत्यादि अमुकदेव्यहंमममया कृतस्य सोमवती
कृतस्य यथोक्तफलावाप्तये उद्यापनकर्मणः प्रतिष्ठासांगतासिद्धये नूनान्तिरिक्तपरि
पूर्णार्थं इमां गौरुद्रदेवत्वात्तन्निष्क्रुपद्रव्यं तद्देवतं यथानामगोत्रायेत्यादि ॥ कपिले
ति प्रार्थना ॥ दानप्रतिष्ठा अथ कृतैतदित्यादि ॥ इति सोमवतीव्रतोद्यापनम् ॥ अथ वो
र्णमासि व्रतोद्यापनम् ॥ सर्वतोभद्रमंडलैकदेशे कलशं संपूज्य तदुपरि ताम्रस्थालीं
स्थाप्य करिहोपनिर्मितचंद्रप्रतिमां तत्पूजाविधिना संपूज्य एवौजागरणम् ॥ प्रातश्चंद्रस्य
नरपूजाविधाय ॥ इमे देवेति मंत्रेण ॥ १० ॥ होमः ॥ ततः प्रार्थनम् ॥ नमस्ते स्तुतिशानाथ ॥ एव ॥
ऐहिणी प्रीय वक्ष्ये ॥ नमस्ते हरभूषा य कलाखण्डशधारिणे ॥ रोगमृत्युमहोत्पातं ॥ २० ॥

इति व्रतसु भवम् ॥ तत्सर्वं कुरुतः शान्तिनारायणपुनमोस्तुते ॥ इति संप्रार्थनं ॥ षोडशब्राह्मणेभ्यः
कीरपूर्णोद्योतये पात्रदानम् ॥ कांश्च पात्रदानं वा ॥ सबलं षोडशकुंभदानम् ॥ ततः प्रतिमादानम्
ॐ अथेत्यादि मम कृतिस्मृतिपुराणोक्तफलावाप्तिपूर्वकं श्रीचंद्रप्रीतये कृतस्य पूर्णमा
व्रतस्योद्यापनाङ्गत्वेन सुपूजितां सोपस्करं ऐपनिर्मितचंद्रप्रतिमां चंद्रप्रीतये यथानामगो
त्रायेत्यादि ॥ प्रार्थना ॥ चन्द्रप्रसीद देवेश सर्वतो कवरप्रद ॥ तवीवं वप्रदानेन व्रतं संपूर्णम्
सुमे ॥ दानप्रतिष्ठा ॥ अथ कृतैतत्सुपूजितरौप्यनिर्मितसोपस्करचंद्रविंशदानकर्मणः प्रतिष्ठा
सांगतासिद्धये यदेवंतद्देवतं यथानामगोत्रायेत्यादि ॥ गोदानम् ॥ ॐ अथेत्यादि मम स्तावत्
कालपर्यन्तकृतस्य पूर्णमासीव्रतस्य यथोक्तफलावाप्तये कृतैतदुद्यापनकर्मणः प्रतिष्ठा
साङ्गतासिद्धये नूनान्तिरिक्तपरिपूर्णार्थं इमां गौरुद्रदेवत्वात्तन्निष्क्रुपद्रव्यं तद्देवतं यथाना

वृथा
२१

मगोत्रायेत्यादि प्रार्थना कथितेति दानप्रतिष्ठा अद्य कृतेतीदृश्यादि इति धोर्मासीव्रतो
द्यापनम् अथ कार्तिकव्रतो द्यापनम् सर्वतोभद्रमैडलैकदेशे कलशं संपूज्य तदुपरिता
मस्थालीं स्यात्सुपरिसुबले निर्मितराधादामोदरप्रतिमां तत्पूजाविधिना संपूज्य रात्रौ त्रा
गरागम प्रातः सयोरुत्तरपूजां विधापनाममंत्रेण पापसत्तिहेतुः १०८ होमः ततः प्रार्थनया
दामोदरनमस्ते सुराधया सहितप्रभो व्रतादस्माच्च यत्पार्थसप्ततन्मकृतं मया तत्सर्वं नाशमा
पान्नुस्मिरामेचास्तु सतिः मनोरथाश्रय कलासंतु नित्यं ममावर्धया देशे ते वै ह्यवस्थाने
प्राप्नुयामतिदुर्लभम् दामोदरनमस्तेस्तु त्रिहिमां भवत्प्रेकदात सख्यौ घं नाशमायां व्रतस्या
स्यप्रभावतः मानस्तु तसि कल्याणो देवि दामोदरप्रिये प्रसीद मम देवेशि कृपया परया
सदा अर्पीष्ट फलसि सिद्धिं कुरु मे माधवप्रिये व्रतं संपूर्णं तां यां तु त्वत्प्रसादात्सुरेश्वरी

॥ राम ॥
॥ २१ ॥

इति संप्रार्थना प्रतिमादानम् अद्य द्येत्यादि मम श्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलावाप्तये कृतस्य
कार्तिकव्रतस्य मथोक्तफलावाप्तये उद्यापनाश्रये नमुपूजितां सोपस्करां स्वर्णनिर्मि
तराधादामोदरप्रतिमां राधादामोदरप्रोक्तये अमुकगोत्रायेत्यादि प्रार्थना हरेषु
सीद देवेश सर्वलोकवरप्रद तव मूर्तिप्रदानेन व्रतं संपूर्णं मस्तु मे दानप्रतिष्ठा अद्य
कृते तत्सुपूजितस्वर्णनिर्मितराधादामोदरप्रतिमादानकर्मणः प्रतिष्ठासांगतासि
द्धये अमुकद्रव्यतद्देवतं यथानाम गोत्रायेत्यादि गोदानम् अद्य द्येत्यादि मम का
र्तिव्रतदीपदानतुलसीपूजनादेर्यथोक्तफलावाप्तये कृतस्य द्यापनकर्मणः प्रतिष्ठा
सांगतासिद्धये रुमांगारुद्रदेवतां तन्निष्क्रयद्रव्यतद्देवतं यथानाम गोत्रायेत्यादि
प्रार्थना कथितेति दानप्रतिष्ठा अद्य कृतेतीदृश्यादि स्वर्णनिर्मिततुलसीरुद्रदानम्

ब्र. धा

२२

अथेत्यादिमम एतावत्कालपर्यन्तकृतस्मृतुत्तशीव्रतस्योद्यापनकर्मणाः प्रतिष्ठासंगतासि
द्धये इमां सुपूजितां सोपस्करां सुवर्णनिर्मितवृक्षरूपं तुलसीं तुलसीदेवि प्रीतये यथाना
नाम गोत्राय यथानाम शर्मणेत्यादि। प्रार्थना ॥ नमस्तुलसि कल्याणि गोविन्द प्रियव
ह्वभे ॥ तव मूर्तिप्रदानेन व्रतं संपूर्णमस्तु मे ॥ दानप्रतिष्ठा ॥ अथ दत्तैः सुपूजितस्वर्ण
निर्मिततुलसीवृक्षदानकर्मणाः प्रतिष्ठासंगतासिद्धये यदेयं तदेव तं यथाना गोत्रा
येत्यादि ॥ ततो रोप्यादिनिर्मितसदीपपात्राणां पथाशक्तितो दानम् ॥ पूर्णपात्रदानम्
इति कार्तिकव्रतोद्यापनम् ॥ अथ सामान्यचतुर्दशीव्रतोद्यापनम् ॥ सुवर्णप्रतिमापू
जनम् ॥ श्रीवक्त्रमिति मंत्रेण विल्वपत्रे ॥ १०८ होमः ॥ प्रतिमादानम् ॥ य सोपवीतस
वस्त्रतल्लपूर्णचतुर्दशघटदानम् ॥ गोदानम् ॥ इति सामान्यचतुर्दशीव्रतोद्यापनम्

॥ राम ॥

॥ २२ ॥

अथ सामान्यसोमवारव्रतोद्यापनम् ॥ वृक्षाच्छमाहेश्वरमूर्तिपूजनम् ॥ पलाशस
मिम्बि ॥ श्रीवक्त्रमिति मंत्रेण ॥ १०८ होमः ॥ तदुल्लपूर्णवंशपात्रयुक्तत्रयोदशघटदानम्
प्रतिमादानम् ॥ गोदानम् ॥ इति सामान्यसोमवारव्रतोद्यापनम् ॥ अथ मंगलचतुर्द
शीव्रतोद्यापनम् ॥ सुवर्णनिर्मितगणेशप्रतिमापूजनम् ॥ एकविंशतिबाह्यगणानां
वस्त्रादिभिः पूजनम् ॥ लड्डुकदानम् ॥ गणानां त्वेति १०८ होमः ॥ प्रतिमादानम् ॥ गोदानम् ॥
पूर्णपात्रदानम् ॥ इति मंगलचतुर्दशीव्रतोद्यापनम् ॥ अथ कोजाग्रतव्रतोद्यापनम् ॥
सुवर्णनिर्मितलक्ष्मीप्रतिमाहेशवत्तारूपा ॥ सुवर्णेन्द्रप्रतिमापूजनम् ॥ इदं विष्णुसिं
हातारमिन्द्रमिति ॥ श्रीश्रवते लक्ष्मीश्रवति मंत्रे १०८ होमः ॥ प्रतिमादानम् ॥ गोदानम् ॥
पूर्णपात्रदानम् ॥ इति कोजाग्रतव्रतोद्यापनम् ॥ अथ स्वस्थानिव्रतोद्यापनम् ॥

॥ अथा ॥
॥ २३ ॥

सुवर्णप्रतिमापूजनम् ॥ देवोर्द्धोरेण १०८ होमः ॥ रा. अ. ली. तां वृत्तः पूगीफलानानां पु
ष्पाणां दानम् ॥ प्रतिमादानम् ॥ गोदानम् ॥ इति च ॥ अनिवृत्तोद्यापनम् ॥ इति सर्व
प्रतिमादानादिकं सर्वे निर्वर्त्य ॥ अग्निसमीपं गत्वा ॥ यथा करणम् ॥ पूरणपात्रदानम् ॥ प्र
णिताविमोकादिकर्मशेषं समाप्य ॥ यज्ञान्तगोदानं कुर्यात् ॥ अथ ॥ अथ ॥ इति ध्यायु
द्धेखनान्ते मया स्तावत्कालपर्यन्तं कृतानां एकादशपादिवृत्तानां यथा कृतफलावा
प्तये उद्यापनां गत्वेन तत्तद्देवतानां आवाहनस्यापनपूजनपूर्वकतन्त्रदेवतानां त
त्तद्वस्तुभिर्हवनकर्मणाः द्विजदंपतीपूजनकर्मणाः शय्यादानादिकर्मणाः अथ
योक्तफलावाप्तये न्यूनातिरिक्तपरिपूर्णां र्थं इमां गौरुदेवत्यां यथानामगो
त्रायेत्यादि ॥ प्रार्थना ॥ कपिलेति ॥ दक्षिणादानम् ॥ ॐ अधित्यादिसप्ततीक्री

॥ राम ॥
॥ २३ ॥

॥ अथा ॥
॥ २४ ॥

हं मम मया स्तावत्कालपर्यन्तं कृतानां एकादशपादिवृत्तानां यथा कृतफलावा
प्तये उद्यापनां गत्वेन तत्तद्देवतानां आवाहनस्यापनपूजनपूर्वकतन्त्रदेवतानां त
त्तद्वस्तुभिर्हवनकर्मणाः द्विजदंपतीपूजनकर्मणाः शय्यादानादिकर्मणाः अथ
योक्तफलावाप्तये न्यूनातिरिक्तपरिपूर्णां र्थं अतिस्मृतिपुराणां कृतफलावाप्तये र्थं इमां द
क्षिणां यदेयं तद्देवतं नानानामगोत्रेभ्यो नानानामशर्माभ्यो नानानामश्रीभ्यो
कन्याकुमारीभ्यो दोनानां चैभ्यः अथ यथाभागं विभक्त्ययथाकालं नमस्तुभ्यं नमस्तुभ्यं
तत्सन्नमम ॥ ततः आचार्यादयो ब्राह्मणाः देवादीनां वृत्तानि वंद्य ॥ यानुदेवेति
विसृज्य देवस्य तेषां यज्ञमानस्याभिषेकं कुर्यात् ॥ इति वृत्तोद्यापनं शुभम् ॥ संवत् ॥
१२७३ आषाढ गते ॥ १९ रे जय ॥ तदिदं नेति खितमोदं श्रीमद्रघुनाथशर्मणा ॥

॥ राम ॥
॥ २४ ॥

॥ व्रतोद्यापनमिदं पुस्तकम् ॥